

РОЗДІЛ 7

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/28>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL FOUNDATIONS OF INTERACTION BETWEEN NATIONAL POLICE AND OTHER ENTITIES ENSURING NATIONAL SECURITY

Ващенко С.С., д.ю.н., доцент,
заступник директора

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті на основі аналізу нормативних та наукових джерел досліджено зміст та особливості взаємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки. Взаємодію суб'єктів забезпечення національної безпеки визначено як регламентовану чинним законодавством, узгоджену за цілями, завданнями, місцем, часом та засобами спільну діяльність сил безпеки та оборони, спрямовану на захист життя і здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільних інтересів та цінностей, конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, навколишнього природного середовища від будь-яких протиправних посягань. Виокремлено завдання взаємодії органів поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки, які реалізуються за двома основними напрямками: зовнішнім, тобто таким, що безпосередньо пов'язаний із захистом життя і здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільних інтересів та цінностей, конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, навколишнього природного середовища від будь-яких протиправних посягань; внутрішнім, що проявляється у спільному вирішенні питань організації взаємодії, забезпеченні досягнення її мети, координації дій суб'єктів та контролі за їх роботою. Визначено основні форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки, а саме: розробка та прийняття спільних нормативно-правових актів та управлінських рішень; обмін інформацією між суб'єктами взаємодії; розробка та прийняття спільних управлінських рішень; розробка та реалізація спільних планів, програм; розробка та проведення спільних заходів; аналіз поточного стану забезпечення національної безпеки; створення спільних інституцій (оперативних штабів, координаційних центрів, тощо). Зроблено висновок щодо необхідності нормативного закріплення основних завдань, напрямків, форм взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки, порядку їх реалізації та повноважень суб'єктів взаємодії. Вказано на важливість визначення координаторів такої взаємодії та їх компетенції як суб'єктів, які забезпечують спільну злагоджену роботу та управляють нею.

Ключові слова: взаємодія, суб'єкти забезпечення національної безпеки, Національна поліція, завдання взаємодії, напрямки взаємодії, форми взаємодії.

Based on an analysis of regulatory and scientific sources the article examines the content and specifics of interaction between National Police bodies and other entities ensuring national security. The interaction of national security entities is defined as a coordinated activity of security and defense forces, regulated by current legislation and aligned in terms of goals, tasks, place, time, and means, aimed at protecting the life and health, rights, freedoms, and legitimate interests of individuals and citizens, societal interests and values, the constitutional order, state sovereignty, territorial integrity, and the natural environment from any unlawful encroachments.

We identify the tasks of interaction between police bodies and other national security entities. These tasks implement in two main directions: external, which is directly related to protecting the life and health, rights, freedoms, and legitimate interests of individuals and citizens, societal interests and values, the constitutional order, state sovereignty, territorial integrity, and the natural environment from any unlawful encroachments; and internal, which manifests in the joint resolution of issues related to organizing interaction, ensuring the achievement of its goals, coordinating the actions of entities, and overseeing their work.

The main forms of interaction between the National Police and other national security entities are: the development and adoption of joint regulatory and legal acts and managerial decisions; information exchange between interacting entities; the development and adoption of joint managerial decisions; the development and implementation of joint plans and programs; the development and conduct of joint measures; the analysis of the current state of national security; and the creation of joint institutions (such as operational headquarters, coordination centers, etc.).

The article concludes that it is necessary to establish the main tasks, directions, and forms of interaction among national security entities, the procedures for their implementation, and the powers of the interacting entities. The importance of designating coordinators for such interactions and defining their competencies as entities responsible for ensuring coordinated joint work and managing it is emphasized.

Key words: interaction, national security entities, National Police, tasks of interaction, directions of interaction, forms of interaction.

Постановка проблеми. Забезпечення національної безпеки, захист державного суверенітету та територіальної цілісності, охорона життя та здоров'я громадян є обов'язком держави, виконання якого покладається на спеціально утворені державні органи та їх посадових осіб. В умовах воєнного стану реалізація даних завдань набуває особливої актуальності та зобов'язує всіх уповноважених суб'єктів об'єднатися для спільної ефективної роботи в напрямку забезпечення безпеки держави та суспільства. У зв'язку з цим важливого значення набуває питання правових та організаційних засад взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Стан дослідження проблеми. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів взаємодії поліції з іншими

органами державної влади приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як Д. С. Афонін, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. Ю. Дрозд, В. О. Заросило, А. В. Коваленко, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О.М. Коропатова, О. В. Крижановська, О. В. Кузьменко, В. І. Курило, М. В. Лошицький, В. В. Майоров, Р. С. Мельник, В. І. Олефір, О. І. Остапенко, А. А. Русецький, В. А. Сягровець, Х. П. Ярмакі та ін. У той же час, питанням взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки належна увага не приділялася, що й обумовило вибір теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає в розкритті змісту адміністративно-правових засад вза-

ємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: визначити зміст такої взаємодії; дослідити основні завдання та напрямки спільної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки; визначити основні форми взаємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки; проаналізувати чинне законодавство з досліджуваного питання та надати ґрунтовні пропозиції щодо його вдосконалення.

Методологія дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові і спеціальні методи та прийоми наукового пізнання. Гносеологічний метод було використано під час з'ясування змісту взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки. Структурно-логічний та системно-функціональний методи використовувались з метою визначення завдань та форм взаємодії поліції з указаними суб'єктами.

Наукова новизна полягає в розвитку комплексного дослідження адміністративно-правових засад взаємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Національна поліція України як суб'єкт забезпечення національної безпеки виконує свої завдання з охорони державного суверенітету та територіальної цілісності, забезпечення законності та правопорядку, захисту життя і здоров'я громадян у тісній взаємодії з іншими, визначеними Законом України «Про національну безпеку», суб'єктами. Дослідження адміністративно-правових засад такої взаємодії доцільно розпочати з визначення її змісту та особливостей.

Зміст взаємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки включає в себе як загальні засади взаємодії суб'єктів публічної адміністрації, так і специфіку діяльності із забезпечення національної безпеки.

В науці адміністративного права існує досить багато точок зору на зміст взаємодії суб'єктів публічного адміністрування, у тому числі у правоохоронній та оборонній сферах. Так, Ю. С. Назар під взаємодією розуміє управлінський процес, який полягає у діяльності кількох (не менше двох) суб'єктів, які впливають один на одного та на об'єкт засобами і методами, що властиві кожному учаснику, для досягнення спільної мети [1, с. 158]. Така діяльність має спільну мету та завдання для всіх суб'єктів взаємодії, а також спрямована на досягнення спільного результату.

Корж В.П., досліджуючи питання взаємодії правоохоронних і державних органів, доходять до висновку, що це передбачена законами, іншими підзаконними актами, узгоджена за цілями, завданнями, силами, засобами, місцем і часом їх спільна діяльність, яка сприяє розкриттю, розслідуванню і запобіганню злочинам, та об'єднує зусилля у вирішенні загальних питань боротьби зі злочинністю; їх діловий контакт, який може виникнути при розслідуванні обставин, що підлягають встановленню й доказуванню [2, с. 65]. В. О. Бурбика, досліджуючи взаємодію органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами, визначив її як сумісну, погоджену за рядом умов (факторів) діяльність зазначених органів, здійснювану у порядку та межах, визначених чинним законодавством України, спрямовану на забезпечення публічного порядку та безпеки, протидію порушенням, захист прав і законних інтересів індивідуальних та колективних суб'єктів, а також вирішення інших суспільно значущих справ місцевого характеру [3, с. 38].

Це безпосередньо організаційна форма системної та консолідованої діяльності правоохоронних органів, які утворено та наділено нормами чинного законодавства України відповідними повноваженнями, в межах території окремого регіону, яка проявляється у обміні інформацією

між правоохоронними органами; сумісному виконанні спеціальних операцій, направлених на досягнення спільних завдань; спільному вирішенні питань, щодо конкретних методів, засобів та способів, які в процесі зазначеної діяльності будуть використовуватись тощо [4, с. 47].

До особливостей взаємодії можна віднести те, що вона регулюється в основному нормами адміністративного права та передбачає наступне: узгодженість дій (зокрема, під час планування спільних заходів) щодо забезпечення громадського порядку на місцях; характер взаємодії визначається потребами, інтересами та цілями сторін; наявність відповідальності керівників зазначених органів за винесене і погоджене рішення; безперервність взаємодії у організації діяльності щодо забезпечення громадського порядку та безпеки; неухильне дотримання чинного законодавства України; орієнтація на підвищення рівня правової культури суспільства в цілому та правосвідомості окремих громадян; спільна діяльність, також спрямована на покращення зовнішнього та внутрішнього іміджу як правоохоронних органів, так і органів місцевого самоврядування [3, с. 38].

Проаналізувавши вказані точки зору, можна визначити основні ознаки взаємодії, у тому числі суб'єктів забезпечення національної безпеки, а саме: це узгоджена за метою, завданнями, місцем, часом та засобами спільна діяльність уповноважених суб'єктів; реалізується за напрямками, у порядку та межах, визначених законодавством; визначається завданнями взаємодіючих суб'єктів; спрямована на досягнення спільного результату; передбачає спільне обрання форм та методів діяльності всіх суб'єктів взаємодії; передбачає наявність координатора (відповідального керівника) спільних дій. У той же час кожен керівник несе відповідальність за роботу свого підрозділу.

Метою взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки є захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій [5].

Враховуючи вищевикладене, взаємодію суб'єктів забезпечення національної безпеки можна визначити як регламентовану чинним законодавством, узгоджену за цілями, завданнями, місцем, часом та засобами спільну діяльність сил безпеки та оборони, спрямовану на захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільних інтересів та цінностей, конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, навколишнього природного середовища від будь-яких протиправних посягань.

Сектор безпеки і оборони України, який забезпечує національну безпеку України, складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну

військово-промислову політику [5]. Кожен з указаних суб'єктів реалізує визначені для нього чинним законодавством завдання у сфері захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, інтересів суспільства, життя і здоров'я громадян.

Важливим суб'єктом забезпечення національної безпеки є Національна поліція України, яка відповідно до Закону України «Про національну безпеку» є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [5]. Виконуючи ці завдання, поліцейські тісно взаємодіють з іншими суб'єктами сил безпеки та оборони. Особливого значення така взаємодія набула у зв'язку з введенням на території України воєнного стану та посяганнями країни-агресора на суверенітет, територіальну цілісність нашої держави, завданням шкоди життю та здоров'ю людей, посяганням на суспільні інтереси.

Взаємодія суб'єктів забезпечення національної безпеки, як і будь-який управлінський процес має свої мету та завдання.

Русецький А. А., досліджуючи питання взаємодії правоохоронних органів, визначив, що вона покликана вирішити наступні завдання: визначення ключових напрямів правоохоронної діяльності, з урахуванням особливостей регіону, стану правопорядку в межах його території, рівня злочинності тощо; системного проведення нарад між керівництвом регіональних підрозділів правоохоронних органів та територіальних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування з питань підвищення ефективності роботи в сфері протидії, попередження та припинення правопорушень; визначення та прийняття спільних планів взаємодії; формування колегіального органу, який би здійснював контроль та забезпечував ефективну взаємодію діяльності правоохоронних відомств; розробку та представлення пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регламенту координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні [4]. Автор досить детально проаналізував завдання взаємодії правоохоронних органів, які цілком відображають і зміст організації взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки. У той же час варто зазначити, що такі завдання мають також відображати й безпосередню діяльність із досягнення поставленої мети. Тобто завдання взаємодії досліджуваних суб'єктів випливають з мети їх спільної діяльності та з необхідних для її реалізації організаційних засад. Таким чином, завданнями взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки є наступні:

- визначення ключових напрямів досягнення мети взаємодії, а саме захисту життя і здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільних інтересів та цінностей, конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, навколишнього природного середовища;
- проведення спільних операцій сил безпеки та оборони;
- розробка та забезпечення виконання нормативно-правових актів, що регулюють вказану спільну діяльність;
- систематичне проведення нарад керівників сил безпеки та оборони з питань підвищення ефективності роботи як поліцейських, так інших суб'єктів такої взаємодії;
- розробка спільних планів по досягненню мети взаємодії та виконанню її завдань;
- обмін інформацією щодо стану забезпечення національної безпеки між усіма учасниками взаємодії;
- визначення координуючого суб'єкта або створення колегіального органу з метою узгодження рішень, контр-

олію за виконанням завдань та підвищення ефективності роботи суб'єктів взаємодії;

- проведення спільних навчань суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Вказані завдання взаємодії органів поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки реалізуються за двома основними напрямками: зовнішнім, тобто таким, що безпосередньо пов'язаний із захистом життя і здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільних інтересів та цінностей, конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, навколишнього природного середовища від будь-яких протиправних посягань; внутрішнім, що проявляється у спільному вирішенні питань організації взаємодії, забезпеченні досягнення її мети, координації дій суб'єктів та контролі за їх роботою.

Взаємодія органів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки, як і будь-яка діяльність з публічного адміністрування, реалізується у певних формах. На сьогоднішній день вони чітко не закріплені в законодавстві, але можуть бути виокремлені з урахуванням наукових поглядів на дане питання та завдань указаних суб'єктів.

А. А. Русецький, досліджуючи адміністративно-правові форми взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні, визначив, що основними з них є наступні: 1) нормотворчість; 2) укладення адміністративних договорів; 3) прийняття індивідуальних нормативно-правових актів; 4) обмін інформацією між суб'єктами взаємодії; 5) розроблення й реалізація спільних регіональних програм, планів щодо взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів у певному напрямку; 6) створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій про зміни й доповнення до законодавства; 7) підготовка та проведення спільних заходів [4, с. 249-253].

Крім основних, вчений виокремлює також додаткові (факультативні) форми взаємодії, зокрема: а) проведення спільних колегій та науково-практичних конференцій, семінарів, тощо, які присвячуються питанням взаємодії правоохоронним органам; б) розроблення навчальних програм та проведення спільних занять для представників правоохоронних органів, що взаємодіють між собою; в) прийняття участі у міжнародному співробітництві правоохоронних органів [4, с. 254].

Науменко С. М., досліджуючи форми взаємодії експертних установ з правоохоронними органами, запропонував поділяти їх на процесуальні та організаційні та класифікував їх наступним чином: 1) процесуальні: надання експертних висновків; надання консультацій та роз'яснень з питань, на яких вони спеціалізуються; 2) організаційні: а) правові: нормотворчість; прийняття індивідуальних нормативно-правових актів; укладення адміністративних договорів; б) неправові: ведення обліків; обмін інформацією; розробка та виконання спільних планів та програм; проведення спільних навчань, заходів наукового чи методичного характеру; розробка спільних методичних матеріалів; проведення спільних нарад, колегій тощо [6].

Враховуючи дані точки зору, а також основні завдання та напрямки взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки, до основних форм такої спільної діяльності варто віднести:

- розробка та прийняття спільних нормативно-правових актів та управлінських рішень;
- обмін інформацією між суб'єктами взаємодії;
- розробка та прийняття спільних управлінських рішень;
- розробка та реалізація спільних планів, програм;
- розробка та проведення спільних заходів;
- аналіз поточного стану забезпечення національної безпеки;

– створення спільних інституцій (оперативних штабів, координаційних центрів, тощо).

Варто зазначити, що даний перелік не є вичерпним та може бути доповнений іншими адміністративно-правовими формами, покликаними забезпечити виконання завдань із забезпечення національної безпеки.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що Національна поліція взаємодіє з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки за різними напрямками правоохоронної та організаційно-управлінської

діяльності. Однак чинне законодавство чітко не визначає правових засад такої взаємодії, її завдання та форми реалізації, що негативно може відобразитися на ефективності такої спільної діяльності. У зв'язку з цим на сьогоднішній день існує нагальна потреба в закріпленні основних завдань, напрямків, форм взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки, порядку її реалізації та повноважень суб'єктів взаємодії. При цьому також важливо визначити координаторів такої взаємодії та їх компетенцію як суб'єктів, які забезпечують спільну злагоджену роботу таких суб'єктів та управляють нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дис.... канд. юрид. наук 12.00.07. Львів, 2006. 210 с.
2. Корж В. П. Деякі проблеми взаємодії слідчого з учасниками розкриття та розслідування економічних організованих злочинів. *Вісник прокуратури*. 2000. № 1 (13). С. 60–65.
3. Бурбика В. О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами: дис... канд. юрид. наук 12.00.07. Суми, 2017. 245 с.
4. Русецький А. А. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні в Україні: дис... д-ра юрид. наук 12.00.07. Харків, 2019. 442 с.
5. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018, № 31. Ст. 241.
6. Науменко С. М. Адміністративно-правові засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами: дис.... канд. юрид. наук 12.00.07. Суми, 2019. 197 с.